

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél íven. Előfizetési ár egész évre 4 ft., félévre 2 ft., Hirdetések díja: 100 szóig 1 ft., 200 szóig 2 ft., a másodikri hirdetésnél 100 szóig 80 kr. ha továbbá 10 kr. Elyeg díj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő. Fűvészkert utca 1080.</p>
--	---	--

Tanári székfoglaló értekezéséből mutatvány.*)

Mózes személyéről térjünk át az ő munkájának jellemzésére. Az ő munkája kettős volt; ő egy népet teremtett és egy vallást alapított. E kettő azonban egy; a nép a vallás által és a vallásért teremtett; a vallás a nép által és a népben valósított meg; a nép teremtése volt az eszköz, a vallás megvalósítása a cél. Erre voltak ok elrendeltetve Isten módja szerint a nekik adott természet által, melyet azon naturalisztikus ritikusok napjainkban, kik az isteni közvetlen működés fogalmát és szükségét kerülik, most „monotheisztikus ösztönnek,” majd „vallásos géniuszának” neveznek. — E missiót ok bevallották történelmők minden korszakában, magokat a Jáhve népének nevezvén, a ki Egyiptomból kihozta őket egyenesen azért, hogy legyenek az ővei és szolgálják őt. E volt az ő megkülönböztető jellemvonásuk; e tette őket különös, kiválasztott, kedves néppé; az isteni eszmék közegévé, lefordítván azokat emberi nyelvre. Mohammed a „könyv népének” nevezte őket; és ő csakugyan úgy nevezte, a hogy ismerte is őket. Ugy de éppen az által, hogy a „könyv népévé” lettek, szüntek ok meg „Isten népe” lenni. Ha egyszer a tiszta szó, mely náluk volt, írott szóvá lett, akkor missiójuk is bevégeződött; mert a hol a szó meg van halva, ott a vallás sem élhet. — Midőn Isten megszűnt beszélni a népben, a népnek és a nép által, akkor a nép elvesztette hivatását és jogát Isten nevében szólani; az, a mi egykor különös volt náluk, közössé lett most az emberiséggel. De maga a szó, mely megszűnt az övék lenni azért, hogy a világé lehessen, fenmarad mégis bizonyágul azon tény mellett, hogy a nép hivatása és rendeltetése egyenesen ezen könyv teremtése volt; azon eszmék világos kifejezése és azon vallás érdekének munkálása, melyek és mely ezen könyvben jelentetnek ki és terjesztetnek elő.

Eképen itt Mózes egy nevezetes dolog megtevésére küldetik el: „kihozni a népet, az Izrael fiait, Egyiptomból.” A történelem példabeszédszerűleg ismeretlen a maga kez-

*) Bethlendi Endre debreczeni főiskolai hittanár tanári székét 1884. szeptember 14-én Isten és Izrael című értekezéssel foglalta el, melynek következő 5 részét különböztette meg: 1. Mózes személyének, 2. Mózes munkájának jellemzése. 3. A Jáhve név magyarázata. 4. A 10 parancs magyarázata. 5. Elvek és következmények vonása a fentebbiekből. Ezek közül a 2-dik és 3-dik részt fogjuk olvasóinknak bemutatni.

deteivel; oly ködbe veszti el azon népeket, melyeket leginkább szeret, mit semmi szem nem képes áttörni; oly régiségbe, mit semmi emlékezet nem képes visszaidézni. Itt azonban egy oly mozzanatig érünk vissza, hol figyelemmel kísérhetjük, hogyan kezdődik egy állam, mely egyike lesz ugyan a leggyengébbeknek, de melynek népe mégis egyike lesz a leghatalmasabbaknak, miket ismer a világ. De mik ok tulajdonképen? Felelet: egy rabszolga csapat, letelepülve Egyiptom és a pusztá határszélein; gyűlöltetve uraiktól és gyűlölve viszont uraikat; a félcivilizált és rabszolga népek minden vétkeivel; nomád atyáik szabadsága nélkül, vagy mindazon erények, bátorság, igazságszeretet, védelemképesség, rokonságerzet és összetartás nélkül, miket az szül és nevel; a rendezett, finomodott és kellemes élet minden mesterségei, műveltségei, hagyományai és szokásai nélkül, mik uraik civilizációját oly fényessé, bár egyuttal oly elnyomóvá is tették. Semmi sem ront meg úgy, mint a szolgaság; tétessék rabbá a legnemesebb nép és nemtelenné fog az válni; míg azon nép, mely még nem nemesített meg a törvényes szabadság élvezése által, egyenesen úgy tekinthető, mint előkészített anyag a megrontó kezének számára. És ilyenek találta Egyiptom Izraelt. Az ur megrontotta a szolgát és a szolga utánozta az urat; de természetesen csak a félcivilizált emberek módjára, kik mindig könnyebbnek találják utánozni a civilizált emberek bűneit, mint erényeit. Kivezetni e népet a szabadságba; felépíteni őket egy rendezett állammá; a Jáhve népévé tenni őket valóban reménytelen feladatnak látszhatott, olyannak, a mitől Mózes, még Istentől kapott nevelése után is, észszerűleg riadhatott vissza, azt kérdevén: „kicsoda vagyok én, hogy ilyen nagy dolgot tegyek meg.” De a dolog, mit meg kellett tennie, nem az ő erejében, hanem az Istenében volt megteendő. Isten vele fog lenni és eképen ő ki fogja hozni a népet, hogy szolgálja Istent ott, hol Isten mondta neki. Ha egyszer az emberek szabadokká lettek, Egyiptom képtelen lesz őket többé megrontani és ok képesek lesznek megérteni bizonyos mértékben hivatásukat és Istenöket.

És azt, a mire elküldetett, Mózes meg is tette. Kivezette a népet Egyiptomból, állammá alakította őket, Isten nevének és szolgálatának szentelte az államot. Látók, mily szegény volt az anyag, mely rendelkezésére volt állandó és az anyaggal természetesen megegyezett a közvetlen politikai eredmény is. Az állam egy szegény állam volt, egy félnomád és féltelepedett állam; kevés törvénnyel, sok barbar szokással, erős szenvedélyekkel, melyek gyűlölték a féken-

tartást és szerették a gyors bosszúállást; hajtván haza és városok szükségétől otthont keresni bódítás által gazdag és termékeny síkokon. De a rendkívüli dolog a volt, hogy volt e szegény államnak egy célja önmagán kívül és felyül; oly eszméknek volt hordozója, melyek a nép által még nem voltak megérthetők, sőt sohasem voltak teljesen megérthetők, nem még legválogatottabb szellemei által sem. Egyiptomban a vallás létezett az államért; Izraelben az állam létezett a vallásért. Ezen hit nélkül Izrael nem birt létokkal; nem tett semmit, nem birt semmi tennivalóval. E tekintetben Izrael egyedül áll a népek között. Egyiptomnak meg volt a maga műveltsége, építészete; meg voltak azon csudálatos hieroglyfjai, melyek anyjává lőnek minden mi későbbi ábéczeinknek; a maga ősi hagyományai és sokáig fenálló birodalma. Assyriának meg voltak a maga városai és palotái; faragványai és írásmestersége; háborui és hódításai, elpusztítván testvérországait, de előmozdítván mégis az emberiség előhaladását. Görögországnak meg volt a maga irodalma és művészete; a maga bölcsészete és politikája; meg voltak nála a formák, melyekben megtestesítette szellemét igazság, szabadság és szépség dolgában, valóságok előtte, de előttünk eszmények, melyek megvalósításán még folyvást szeretettel álmodozunk. Phoenicának meg volt a maga üzlete; meg voltak iparai, melyek által gazdagságot teremtett; kereskedelme és gyarmatosítmánya, melyek által szétosztotta ugyanazt. Rómának meg voltak a maga törvényei és birodalma; a maga államférfiai és szónokai; meg volt a maga csudálatos génusza szervezés és kormányzás tekintetében. De a sokaság között Izrael csak az ő vallásával áll; úgy azonban, hogy ő abban többel bír, mint azok összesen az övéikben. A tömeg nem hatalom; szellem és nem anyag az, a mi teremti a történelmet és határozza meg a népek sorsát. A csekély Izrael, a maga vallásával többet tett az emberiségért, mint Khina a maga nyüzsgő millióival, vagy a Nyugot óriás birodalmai a magok politikai és világius génuszaival.

És most, miért vitt végbe a gyenge Izrael ily roppant munkát? Miért áll ő hit dolgában, a szellem országában egyetlen magaslaton a népek között? Ha rend uralkodik a történelemben, akkor Izrael munkája nem vihető vissza esetlegességre; ha ész trónol a dolgok szívében, akkor Izrael állása a világon nem lehet történetes okok kifolyása. Az ő hite a legézszerűbb hit volt — Istentől hivatván ő el az Isten céljaira, Jáhvetól tétetvén néppé azért, hogy Ő magasztaltassék fel általa. Ez nem pusztán hit dolga volt; meg volt annak kifejezménye, vagy symboluma a tények világában. — Ha érteni akarjuk valamely nép génuszát és missióját, nem szabad annak pusztán megkülönböztetés nélkül vett tömegére tekintenünk. Nekünk tanulmányoznunk kell annak teremtői személyiségeit, azon férfiakat, kik egyszerre teszik annak moztani és nyugtani erőit. A nagy személyiségeknek meg van azon jelentőségük, hogy ők magokban hordják ugyszólván a nép benmaradó eszméjét; felfogják és kifejezik annak eszményeit; elősegítik és irányozzák az erőket, melyek azok megvalósítása felé működnek. És ime! ott vannak Izraelben egész sorozattal a legfényesebb vallásos személyiségek, kiket ismer valamely vallás. Nincs hozzá sehohol parallel. Khina teremtői ereje, ugylátszik, kimerült Konfucziusban és Laotseban; a közöttök és a jelen között eső századok csak az utánzás és visszaemlékezés

századai voltak. A parsismus forrásánál ott áll Zoroaster; de mellette, vagy utána senki második. Buddha szintén társ nélkül áll és az Izlamnak, miként egy Istene, úgy profétája is csak egy volt. De nem így állott a dolog Izraelben. Ott a vallás egy nagy személyiséget mutat fel mint a maga atyját és csaknem oly nagy személyiségekkel találkozunk, annak történelme minden fokozatán. Mózes mögött ott van Ábrahám, ott állván az ősz atya az ifju világ hajnalvilágában; Mózes után pedig ott jönnek azon férfiak, kik folytatják és teljességre viszik az ő munkáját. — Sámuel, Dávid, Ilyés, Ámós, Ésaiás, Jeremiás; a névtelen ember, ki megírja a szemita faj egyetlen nagy drámáját; az ember fia, ki ott lakik a foglyok közt a Khebar folyó mellett és felépíti Izrael romjaiból a maga eszményi államát és templomát; a látnok, ki a kietlen fogságból kitekint a távoli jövőbe, látja a Jáhve szenvedő szolgáját, a ki megfogja dicsőíteni azt és leírja az arany napot, mely oly sokáig késik és mégis bizonyára el fog jöni — mindezek csak néhányat tesznek azon férfiakból, csak kevés túlélőket azon hatalmas seregből, mely Izrael egymásután következő nemzedékeiben élesztette és tökéletesítette annak vallását. Míg ők éltek, addig élt Izrael vallása is; nőtt, fejlődött alsóbb formákból felsőbbekbe; haladt folyvást alacsonyabb eszményekről magasabbakra. — És egy vonás, mely szintoly rendkívüli, mint páratlan a maga nemében, jellemezte az egész sorozatot — ők mindannyian egyenesen előre haladtak, arcaikkal a jövő felé fordulva. Az ethnikus vallások eszményei szabály szerint a multban feküsznek; azok szentei nekik a hátuk mögött állanak. Azok az abba helyezett hitből élnek, a mi volt; azon atyát, vagy tanítót, apostolt vagy profétát csudálják és követik, a kik nekik születést adtak. De az Izrael eszményei neki mind előtte állanak. A Jáhve tipikus szolgája olyan volt, a kinek még lennie kellett; a Jáhve napja szintén olyan volt, a minek még jönnie kellett. Azon vallások, melyek hátrafelé néznek, nem bírnak semmi reménnyel önmagokon kívül és felyül; de azon vallás, mely előfelé nézett, profétai vallás volt; oly Istenbe hitt, a ki élt; a kinek céljai és tervei voltak, melyek mindinkább szélesedtek a napok processusával. És nem volt-e Izrael, így élvén és hívén, igaz úgy legjobb gondolatainkhoz Isten felől, mint a gondviseléshez, mely betöltötte magát a történelemben?

(Vége köv.)

Rövid észrevétel a tiszántuli egyházkerületi segédlelkészek ügyében közzétett esperesi javaslatához.

Régen várt s melegen óhajtott ügynek tett eleget a főtiszteletű egyházkerületi közgyűlés akkor, midőn még az 1882-dik évben az esperesi kart megbizta, hogy a segédlelkészek elhelyezése és kibocsátása érdekében, véleményes jelentést terjesszen be a közgyűlés színe elé. Rövid két év lefolyása után a javaslat csakugyan el is készült; e becses lap 25-dik számában már napvilágot is látott az. Őszintén megvallom, nem szóltam volna e sok jóakaratról és nemes szívről tanuskodó esperesi javaslatához ily hamar, ha a nt. szerkesztő ur maga fel nem hív erre minket lapjában, megjegyezvén: „hogy oly célból közölte e javasla-

tot, hogy felette induljanak meg a nézetcserek, mert nagyon fontos ügye ez egyházunknak. Lelkem egész meggyőződésével vallom én is, hogy biz ez életbevágó ügye ref. anyaszentegyházunknak, s mint a mi sziveinkhez oly igen közel álló s bennünket nagyon érdeklő kérdés, teljesen méltó arra, hogy felette a nézetcsere egész melegében meginduljon!

Távol legyen azonban tőlem, hogy én itt valami bírálat felét irjak e javaslat felett. Egyházunk szolgálatában, a gyakorlati élet terén, hosszú időn keresztül becsülettel és köztisztelettel működött egyének készítettek azt. Ilyen fiatal lelkész, mint enmagam, nem lehet elbírálója ama tapasztalatban gazdag férfiak javaslatának. Csakis némi rövid észrevétel, s ha szabad e kifejezéssel élnem: elmefuttatás lesz az, a mit e javaslat felett, pontonkint tenni fogok.

Az első pontnak értelme szerint: sürgős szükség esetén a püspök, még nem vizsgázott, de végzett hittanhallgatók alkalmazására is adhat feljogosítványt. Én már ez általános kifejezés helyett specifice meghatároznám, hogy a püspök nem vizsgázott lelkészjelöltnek csakis azon esetben adjon exmissiót, ha az egész egyházkerület területén egyetlen vizsgázott s állomás nélküli káplán sincsen. — Hogy pedig ily kategorikus kifejezéssel élnek, oka az, mert tudjuk azt, hogy sokszor a káplánfias lelkész, alig hogy elvégzi a család reménye a theologiai kursust, mindjárt zörget a püspöki hivatalnál az exmissióért; s a sok kérés és rimázkodás utóljára is megindíthatja a jószívű főpásztort és kibocsátja az apa kérelmére a még nem vizsgázott ifjút. Ha azonban az egyházkerületi határozatban ki lesz majd világosan fejezve, hogy minő esetben történhetik meg az exmissió: a püspök mindig fedezheti magát a törvénnyel s elutasíthatja a jogtalanul kérelmezőt.

A más egyházkerületből ide átkebelezett segédlelkésztől, az átkebelezési okiratért nem vennék semmi díjt. — Tulon-tul nagy összeg lenne az az 5 frt annak a szegény segédlelkésznek, kit a legtöbb esetben nem valami rózsás remények, hanem a helykeresési szükség kényszerít a más egyházkerületbe való átmenetelre! A segédlelkészi vizsga letételekor már ott ugyis megfizette az okirat díját. Ne háborgassuk tehát itt is azt a soványan dotált káplánt, kinek minden filléjére szüksége van.

A javaslat második pontjának értelme szerint: a káplántartás terheit viselő egyház, illetőleg káplántartó lelkész a leendő káplánnal, a szolgálati díj és idő felett — az esperes által jóváhagyandó tisztességes feltételek mellett — egyezik meg. Megvallom, e javaslat bárminő nemes intenczióból eredett is, a szolgálai formáság bizonyos színezetét viseli magán. Ne legyen az a kápláni állás egyezkedés tárgya se egyik, se pedig a másik fél részéről. Ne, mert sok tulkapásokra, visszaélésekre adhat az alkalmat. Az esperes is csak ember; annak is vannak rokonsági és szorosabb baráti összeköttetései, a midőn propter bonum pacis, a segédlelkész rövidségére, a legcsekélyebb fizetésbe is belenyugszik. Állapítson meg az egyházkerület az egyházak népességének számához képest bizonyos meghatározott összeget, az esperes pedig szigoruan ügyeljen fel arra, hogy a megállapított díj a segédlelkésznek hiány nélkül kifizetessék. Ha pedig az egyházkerületi közgyűlés majd csakugyan a javaslatot fogadná el:

akkor határozattá emelném, hogy a fizetési feltételeknek végleges megerősítése az egyházmegye, illetőleg az egyházkerület által történjék. Hány lelkésztől hallottuk eddig is, kik az egyházkerületi gyűlés által megállapított csekélyke díjját is visszatartják a szegény segédlelkésztől...! Szigorú és lelkiismeretes ellenőrzést méltán várhatnak ők e tekintetben.

A javaslat negyedik pontja nem egészen világos előttem. Nem látom benne meghatározva, mit kelljen érteni a változás alatt, midőn a régebben szolgáló káplánok előnyben részesítendők? Nem tudom, hogy vajjon nem azt értik-e a nagyérdemű javaslattevők, hogy lelkész változás esetén, ha adminisztrátorra lenne az egyházban szükség: akkor az előny a régebbi káplánoké legyen...? Szóval e „változás” kifejezést, nem tudom magamnak kellőképen értelmezni.

A javaslat ötödik pontja már legényegesebb és olyan, a mely sok port fog majd felverni annak idejében. Ennek értelmében már — ha a javaslat életbe lép — közel 50 segédlelkészi állomás fog véglegesen szervezve lenni a tiszántuli egyházkerületben. — Igaz ugyan, hogy a legtöbb, ama nagyobb egyházakban fungáló lelkészek közül, most is tart segédet; de ez rendszerint csak ideiglenes állapot; míg ha e javaslat elfogadva lesz, állandóvá válik az és sok ifjunak ad a vizsga letétele után menhelyet. — De hát a hol a lélekszám egy pár ezerrel haladja felül a javaslatban megállapított számot, mint p. o. Kunhegyesen, Madarason és Törökszentmiklóson? Köteles lesz-e itt az egyház és melyik lelkész mellé segédet állítani? Vagy pedig a hol 10,000 körül van a gyülekezet száma és két lelkész szolgál: hát itt lesz-e ismét kötelezve a gyülekezet arra, hogy mind a két lelkész mellett állandó segédet tartson? Ez is oly kérdés, mely több oldalú megbeszélés tárgya lehet!

De meg nem is ragaszkodnám én olyan szorosán ahhoz az ötezres számhoz. Hiszen, ha csak épen ezen fog mulni a dolog, lehet azon segíteni. A statisztika nagyon hamis tudomány, a papiros pedig türelmes. Vannak nekünk tekintélyes gyülekezeteink és fontos missiói állomásaink, mint p. o. Arad, Szatmár és Nagyvárad stb., a hol a lelkek száma közel is áll a javaslat által megkívánt mértékhez. E helyeken fegyenczek is levén, kiknek vallásos oktatása lelkész terhére esik, hasonlóan állandó segédlelkészi állomások rendszerezendők.

Igaz ugyan, hogy ott van a javaslatban, hogy ötezer léleknél kisebb népességű egyházközségek is szervezhetnek állandó káplánságot. De hát ha nem parancs, bizony nem igen fognak azok szervezni ilyeneket!

A javaslat szerint aztán, az ekként állandólag szervezett segédlelkészi állomások ellátásáról, a káplánok lakásáról és díjazásáról, az illető egyházközségek kötelesek gondoskodni, mely díjazás fedezéséhez azon lelkész, vagy lelkészek, kik mellé a segéd alkalmaztatik, méltányos arányban hozzájárulni kötelesek, mely hozzájárulási arányt, valamint a kápláni díj minimumát — a helyi viszonyok tekintetbe vételével — mindenik egyházmegye szabályrendelettel állapítja meg.

Precisebb körülírást lehetne talán tenni e tekintetben is. Meg kellene határozottan állapítani, hogy az egyház köteles lesz a segédlelkésznek lakásáról és tisztességes díjazásáról, nem különben a fűtésről és világításról gondos-

kodni; a lelkész pedig adjon a segédnek kosztot, mosást és tisztogatást. Ily arányban már méltányos lenne a hozzájárulás mind a két fél részéről. Természetesen, hogy ha a m a k ó i h o z hasonló nemes gondolkozású gyülekezetekkel lenne dolgunk: úgy bátran elmaradhatna ez a körülírás; de jól tudjuk azt, hogy vannak szűkkeblű egyházak is, a melyeknél nagyon is szükség lesz a vorschifftre, mert különben sok kellemetlenséget okoznak majd mind a lelkésznek, mind pedig az egyházmegyének.

E pontnál fölmerül előttem az a kérdés is, hogy a gyülekezet és lelkész által eként díjazott segédlelkész, minő arányban fogja majd megosztani a lelkészi teendőket? Mert azt föl kell tételeznünk, hogy egy egészséges és munkabíró lelkész, azon ürügy alatt, hogy most már van állandóan a ki helyt álljon, még sem fog egészen hivatali teendőiben a segédlelkészre támaszkodni. És ha mégis megtörténnék; és a segédlelkész nem teljesítené e kívánságot...? Lesz belőle sok kellemetlenség és surlódás, melynek elejét lehetne venni azzal, hogy oly gyülekezetekben, hol a lelkész egészséges és teljesen munkaképes, a lelkipásztori minden teendők egyenlő arányban megosztandók; a konfirmációt s a konfirmándusok oktatását azonban mindig a rendes lelkész végezze. — Ha egy Török Pál, püspök létére lelke egyik legnagyobb gyönyörűségének tartotta e fontos tisztelet mindenkor személyesen végezni: nem is tudok magamnak képzelni olyan lelkipásztort, ki ezt talán tehernek fogná tekinteni.

A javaslat többi pontjára — mint kevésbé lényegesre — nincs semmi észrevételem. E néhány sort is nem azért irtam, mintha talán én ez által e fontos kérdést teljesen és alaposan kimerítettem volna. Épen nem. Szóltam csakis azért, mert lelke meggyőződése készítetett engemet erre. Az azonban jól esnék nekem, ha nálam tapasztaltabb és képzetesebb egyének is hozzászólának e fontos üggyhez. Bár csak meg ne szégyenülne az én reménységem!

Márk Ferencz,
reform. lelkipásztor.

Vandrák András emlékezete.

„Nem ismertetni: nyugalom, félreismertetni: fájdalom, elismertetni: ez a jutalom!“

Vandrák.

„Koszorut elő: morzsoljuk szét könyeinket!“ Igy énekelt a dalmok, midőn a „legnagyobb magyar“ örök álmra hunyta le szeméit, — e szavakat ismételhetem én is, midőn a jelen sorokban a kegyelet és hála szerény adóját igyekeztem némi részben leróvni a felejthetetlen, szeretett tanár irányában, ki már csendesen aluszsa azt az álmot, melyben többé nem álmodunk! A könyvet, mely halála hírére szemembe tolult, felszárította azon tudat, hogy ő földi hivatását bevégezte, fáradhatatlan munkásságának éreit gyümölcseit láthatta, — nem kereste soha a tunya nyugalmat, nem gyötörte a félreismerés fájdalma, hanem az általános elismerés babérai köríték homlokát felszázados tanári pályáján, s ezerekre menő tanítványainak hálája kísérte ki az örök nyugalom helyére s sirja felett az emlékezet geniusza lebeg!

A „Collegium Thökölyánum,“ az eperjesi evang. Collegium, századok óta a magyar protestantizmus s a magyarság végvára volt az ország északi határán. Minden időben voltak ezen intézetnek jeles tanárai, kik a tudományozomjas ifjúságot hitben és hazaszeretletben nevelték, de jelesebb és hosszabb ideig működő tanára még nem volt, mint Vandrák András. Hasonlított az ő működése a csendes folyóhoz, mely nem rohan zugó lármával, mint a bérczi patak, hanem szeliden folydogál szabályozott medrében s ha olykor-olykor túl is a parton, ezt csak azért teszi, hogy megtermékenyítse a földet. A visszahuzódó érdemet rendszerint igen kevesen veszik észre, az ő érdemét azonban, bármily szerényen vonult is felre a világi hiúság vására elöl, korán felfedezték s mint élettrajzi adataiból kitűnik, jutalmazni is akarták.

Vandrák András 1807. január 27-én született Csetneken, Gömörmegyében. — Elemi iskoláit szülővárosában végezte, 14 éves korában a rozsnói gymnasiumba ment s már ekkor mutatkozott benne a hajlam a tanítói pályáiránt s tanárai, kik előmenetelét figyelemmel kísérték, több ízben alkalmazták magántanítóul kisebb tanulók mellé. A bölcsészetszetet, valamint a theológiát és jogtudományokat Eperjesen hallgatta. A bölcsészetszetet akkor Greguss Mihály adta elő, ki 1830-ban a magyar történelmet és statisztikát már magyarral tanította, a jogtudományokat pedig a nagyírű Csupka András adta elő. — Tanulmányait kiegészítendő, 1830-ban a jénai egyetemre ment s ott a nagy tudomány Fries bölcsészeti előadásait hallgatta, kinek rendszerét magáévá tette, bölcsészeti munkáiban s előadásaiban követte; ez azonban nem szolgál, gépies utánzás volt, hanem a nagy mester fő eszméinek magyar talajba való átültetése. 1833-ban foglalta el Eperjesen tanári székét s főtörekvése rögtön arra irányult, hogy a latin helyett a magyar legyen a tanítási nyelv. Még 1828-ban megalakult a felsőbb tanulók körében a „Magyar Társaság,“ e társaság Vandrák elnöklése alatt emelkedett virágzásra s oly irók kerültek ki kebléből, mint Sárossy Gyula, Lisznyay Kálmán, Kerényi Frigyes, a Vachott-testvérek, Greguss Ágost stb. 1842—1860-ig Vandrák a Collegium igazgatója volt s elfoglaltsága dacára nagy irodalmi tevékenységet fejtett ki, irt ugyanis számos apróbb értekezéseken s alkalmi cikkeken kívül négy kitűnő tankönyvet, u. m. logikát, telektant, etikát s észjogot, melyek mai napig használatban vannak s bizonyára még sokáig használatban lesznek. 1847-ben a magyar tud. akadémia tagjává választotta s Trencsén-, Árva- és Sárosmegyék táblabiráik közé sorozták. A szabadságharc alatt mint nemzetőr szolgálta hazáját s részt vett a kassai csatában.

Eperjest, hol a tanári fizetés igen szerény, semmi kecsegtető ajánlatra nem hagyta el, holott lett volna rá alkalma. Az 50-es években ugyanis Sopronba hítták igazgató-tanárnak, de sem ezen ajánlatot, sem a b. Eötvös Józsefét, ki 1867-ben a közoktatásügyi miniszteriumnál a protestáns osztály főnökségével kínálta meg, nem fogadta el, — oda volt forrva lelke az eperjesi Collegiumhoz s ennek felvirágzására szentelte életét. 1858-ban ülte tanári pályájának 25 éves jubileumát, mely alkalommal azon kitűn. etés érte, hogy Arany János is megtisztelte egy üdvözlő költeménnyel. („Tanári jubilaemura“ című, „Quem dii odere“ kezdetű.) Ugyanekkor a jénai egyetem a bölcsészetszet tudó-

rává avatta, de ő ezen czimet, melyet mai tudoraink oly nagy előszeretettel irnak neveik elé, sohasem használta.

1882-ben Ő Felsője a tanügy körül szerzett érdemei elismerésül a Ferencz-József rend kis keresztjével diszította fel, e kitüntetést csak tanártársainak rábeszélésére fogadta el. 1883. szeptember 15-én tartotta 50 éves tanári jubilaumát s 1884. szeptember 14-én 50 éves jubilauma első évfordulójának előestéjén, rövid szenvedés után, életének 78-dik, boldog házasságának 46-dik évében elhunyt.

Temetése szeptember 16-án délután történt s e gyászszertartásra impozáns tömeg jelent meg, melyet nem a kíváncsiság, hanem az őszinte részvét vonzott oda. Képviselve volt a megye, város, a tud. akadémia (Hazslinszky Frigyes, akadémiai rendes tag által,) az evang. Collegium, theologia, jogakadémia, a kath. főgymnasium, az iglói gymnasium, tűzoltóság stb. Lakásán a virágokkal és koszorúkkal elborított ravatal felett Sztelho János eperjesi főesperes tartott beszédet, a Collegium előtt megállapodott a gyászmenet s ott Hörk József, ez évi collegiumi igazgató tartott nagyszabású gyászbeszédet, melyben kiemelte a megboldogultnak a haza, tanügy s egyház terén szerzett hervadhatlan érdemeit. A sirnál Strauck Déla, kis-szebeni lelkész tartott bucsuztatót, mely könyvekre fakasztotta az egész közönséget, különösen nagy hatást idéztek elő a bucsuztató eme szavai: „Tedd ezt, mert Vandrák András is így tanította s így cselekedte!“ Végül az ifjuság nevében Bohus Pál hittanhallgató bucsuzott el a nagy halottól, kinek koporsóját aztán elfedte a föld fekete göröngye.

Vandrák Andrásban a tanárok mintaképe veszett el. Rendíthetetlen kötelességérzet, fáradhatatlan buzgalom, szeplőtlen becsületesség, magasztos férfi-jellem, lángoló hazafiság, szerető humánus szív valának egyéniségének alapvonásai. Ő sohasem érezte a tanári pályának tövises oldalát, sohasem nyílt ajka panaszra küzdelmeinek közepe, nem is csoda, hisz minden fáradságáért kárpótolta őt tanítványainak rajongó szeretete. — Nem csak tanárunk, hanem atyánk, vezérünk, biztatónk volt ő nekünk, s ősz hajjúrteire úgy tekintetünk fel, mint a völgy zugó patakja a fenséges havasra, melytől életerejét nyeri! Csak most tudom a maga értékében felfogni, hogy mi volt minden tanítványaira nézve Vandrák András. Annak a világító tűzoszlopnak, mely Izrael bujdosó népét vezette, nem tartoztak nagyobb hálaival az üdözöttek, mint mi ő neki, — ki e reménytelen kor meddő küzdelmeiben nem engedé csüggedni lelkeinket, hanem kitartást öntött azokba s az önmagával meghasonulásban élő idő ferde áramlata ellen sziveinkbe a szeretet balzsamát csepegtetvé!

Mindig előttem fognak lebegni jószágos arca, szelid szemei, melyekben csak akkor lobogott a harag lángja, ha egyik-másik tanítványa olyan dolgot követett el, mely az illető jellemre vetett árnyat, — ilyenkor kérlelhetlen bürokként hangoztatá feddő szavait, de haragjának kiörése csupán addig tartott, míg első felindulását legyőzte, aztán ismét visszatért azon higgadt, derült kedélyhangulatba, mely a valódi bölcsesek sajátja. Előadásait gyakran tréfás, talpraesett adománnyal fűszerezé, de ezeket nem mulattatás végett mondta, hanem azért, hogy az illető kérdést még jobban felvilágosítsa.

„Isten, haza s emberiség!“ valának jelszavai, ezekért küzdött bátran, nemesen, mint egykor Socrates, kinek életét

s hős halálát buzdító példa gyanánt gyakran felemlítette tanítványai előtt.

Utóbbi időben a gymnasium 7-dik és 8-dik osztályában tanította a magyar irálytant és irodalomtörténetet, továbbá a logikát és lélektant s magyarázta a római c assicu-okat, — a jogakadémián pedig előadta a magyar közjogi és eszjogot. Mindig tömve voltak a tantermek, midőn ő előadást tartott s míg más alkalommal többé-kevésbé laza volt a figyelem, az ő ajkain oly figyelemmel csüggött mindenki, mintha a Megváltó igéit hallgatta volna. — Termékeny talajra hullottak az ő eszméi s azon országos nevű férfiak, kik tanítványai voltak, tőle nyerték az első ösztönt arra, hogy igyekezzenek kiemelkedni a sokaság közül.

Emlékezetét nem fogja elmosni az idők rohanó árja, érdemei csillagként ragyognak a jövő nemzedékek előtt is s a magyar protestáns nevelésügy történelmében mindig kiváló helyet foglaland el az ő neve.

Legyen emléke mindörökké áldott!

Legyen sirja mindig virágos!

Kósa Barna.

A budapesti lelkészválasztás.

A múlt hó 28-án végbement pesti papválasztás lefolyását mint szem- és fültanu következőkben közlöm e lapok mélyen tisztelt olvasóival.

A kálvintéri ev. ref. templomban 1/2 11 órakor kezdődött az isteni tisztelet. A templom jól megtelt egyháziakkal. Az egyházi functiót a pesti ref. egyház második lelkésze, a kitünő szónok P a p p K á r o l y végzé. Rövid előima után, melyben Isten segedelmét kérte a gyülekezetre a fontos pillanatban, midőn magának lelkipásztort választ — szép egyházi beszédet tartott, fejtegetve, mi feladata volt a lelkipásztornak hajdan, s mi ma? Megkapóan fejtegette az ige hatalmát, mikor az egyszerű tanítványok szóltak ellenállhatlanul. „A víz cseppenkipt bejutva bármily erős épület boltozata hasadékaiban, lassankint ledönti az erős épületet: így döntötte meg az egyszerű emberek száján kijövő istenige a római világbirodalmat s véle a pogányságot.“ Az Isten igéjének ereje volt az, midőn egy kopott barát elkezdett predikálni Franciaországban, s buzdító szavára felke-rekedett az egész keresztény világ, a szentföldet visszafoglalni a hitetlenektől. Ma már nem kell szentföldet foglalni vissza, ma már nem kell szent háborúra tüzeln, van-e hát szükség még mindig lelkészekre, kik hirdessék az igét? Ha bezárnák a templomokat, ha nem hirdetnék az igét: hol találna az életküzdelmekben megfáradt, hol találna a méltatlanság vagy bánatüldözte ember gyógyulást? Csak az Ister házában található igazi vigasztalást, mint a szent hajdanokban üdülést szereztek a betegek a Bethesda tavánál. A lelkipásztornak ma is nagy, nemes feladata van tehát. — Azért fordul Istenhez, adjon e gyülekezetnek erőt, hogy olyan egyént válasszon e nemes hivatásra, ki annak méltón megfelel. Az uri imádság s áldás elmondása után felhívta a választóképes férfiak s nőket, hogy a papválasztás megejtésére a templomban benmaradjanak.

Azzal a szószék elibe behoztak egy zöld asztalt, helyet foglalt mellette az egyházmegye egyházi és világi küldötte, az egyházközségi főjegyző, elhelyezkedtek a presbyterium

tagjai (köztük gr. Tisza Lajos, gr. Ráday Gedeon, Tóth Lőrincz, Salamon Ferencz, Ballagi Mór, dr. Vécsey Tamás, dr. Bihari Péter stb.) az egyházközség nagyszámu választói, s azzal az isteni tisztelet egyházi gyűléssé változott.

Az egyházi elnök előadta, hogy Török Pál püspök halála után a pesti egyház elhatározta, miszerint a kidölt nagyság üresen maradt helyére két lelkészt választ. A Török Pál helye csak most lesz még betöltve, mikor megválasztják az első lelkészt is. Felolvastatik erre a zsinati törvényeknek lelkészválasztásra vonatkozó része, a választók hitelesített névsora feolvasottnak tekintetik; felolvastatik a Rákospalotán tartott lelkészjelölő bizottság ülésének jegyzőkönyve, mely szerint a pesti első papságért 2 egyén pályázott: Szász Károly dunamelléki püspök s egy más pályázó, ki azonban kérvényéhez egyetlen bizonyítványt sem mellékel, mivel pályázhatási jogosultságát igazolta volna, így kérvénye figyelembe nem volt vehető, s egyhangulag egyedül Szász Károly jelöltetett, a kit a pályázatra különben is a pesti presbyterium egyhangu kérése szólított fel. A gyülekezet ekkor a templom méltóságához illő komolysággal hangoztatta Szász Károly nevét, s az egyházi elnök ünnepélyes hangon nyilvánította ki, hogy a budapesti ref. egyház első lelkészévé egyhanhulag Szász Károly választatott meg. — Örömet fejezi ki elnök a felett, a mit itt tapasztalt s még inkább a felett, a mit nem tapasztalt. Örömmel tapasztalta, hogy milyen nyomós ennek a fényes gyülekezet presbyteriumának a szava. Felhivta a pályázatra az egyházkerület új püspökét. Roma locuta est, nem mert pályázni senki sem, a gyülekezet egy tagjának sem jutott eszébe, hogy másra gondoljon. Még jobban örül annak, a mit nem tapasztalt. Mostanában — ugymond — a papválasztásoknál — különösen nagyobb gyülekezetekben — tapasztalható egy szomorú jelenség. A megválasztandó lelkészben a legtöbb helyen ma már nem a lelkési jellemet nézik, vagy nem kizárólag azt, hanem első sorban egy más valamit, azt nevezetesen, hogy az illető mily politikai párthoz tartozik. Ezt ő itt nem tapasztalta. A pesti ref. egyház minden tagja s a presbyterium között példás egyetértés létezik, a pesti egyház hű maradt fényes nevéhez, eme papválasztás, az ország fővárosa prot. egyházának emez eljárása példányképpül szolgálhat az egész országban. Virágoztassa fel Isten a megválasztott nagy nevű lelkész vezetése alatt ez egyházat! A már előre elkészített választási jegyzőkönyv aláíratott, a gyűlés feloszlott.

Igy ment végbe példás rendben s igazán lélekemelőleg a pesti lelkészválasztás.

Budapest, 1884. szeptember 30.

N—y K—y.

K ü l f ö l d.

Az egyetemes presbyteri gyűlések története, különös tekintettel a Belfastban tartott harmadik gyűlésre.

(Folytatás.)

Magee Hamilton dublini lelkész igen érdekes felolvasást tartott Irlandról, ennek sajátos bajairól és nehézségeiről. Több mint 30 évi, mindig a római katolikusok között folytatott missionáriusi tapasztalatai alapján mutatott rá azon különböző nehézségekre, melyek e

szerecsétlen szigetország evangelisatiójának utjában állusk. Maga a fajkülönbség is egyik forrása a nehézségeknek, mert az ir és az angol nem tudják egymást megérteni. A legtöbb rosszat a reformáció előtti időkben tették az angolok az irekkel s a reformáció sem volt sokkal több, mint politikai cselszövény, mely a népet végül is a pápaság karjaiba dobta. A presbyteriek azonban, mint mondá a felolvasó, általában megszabadították magokat a római katolikusok elleni ellenségeskedés érzelmétől. A nép hajlandó is hallgatni az üdvizenetet, ha ugyan attól nem tart, hogy valami proselytismus rejlik alatta. Morell C. L. Dunganonból a presbyteri egyházzól, mint Irhonra nézve a legjobb gyógyszerközről értekezett. Azt vitatá, hogy Skócia egyházának legidősebb leánya, az ir presbyteri egyház elég erős és alkalmas arra, hogy áldást terjesszen szét egész Irhon felett. Felhivta Skóciának egyházait és az amerikai rokonokat, álljanak segítőleg az ir egyház mellé, hogy elvégezhesse e nagy munkáját, az amerikaiakkal szemben arra hivatkozván, hogy mily lényeges faktor voltak az ulsteri skótok az Egyesült Államok anyagi jólétének és szellemi felvirágzásának előbbvitelében. — Whigham J. W. Ballinasloeból, ki 30 esztendő óta missionáriuskodik Irhonnak legtöbb római katolikustól lakott tartományában, azon hitének adott kifejezést, hogy jobb idők következnek be már Irhonra. A folyamatban levő változások növelni fogják az ország iparműveit, jobb rendet és nagyobb megelégedést teremtenek. Kenneth Macdonald calcuttai lelkész úgy látja, hogy ha az irek szívéhez megfelelő módon szólottak, az mindig hozzájárulható volt az evangélium igazságaira nézve. Dr. Killen T. Y. Belfastból pedig azt mondá el, hogy azon sötét napok alatt is, melyeket Irhon az utóbbi időkben átélt, mikor hétről-hétre véres tettek hirtétele rázta fel onnan az egész világot, a colporteurök szabadon járhattak bárhol is, úgy hogy senkinek sem jutott eszébe feltartóztatni őket, bár igaz, hogy missiói munkájok nem mutatott fel fényes eredményeket. Más oldalról azonban tény az, hogy a protestantizmusra áttértek annyi üldözésnek vannak kitéve, hogy sokszor kénytelenek Amerikába kimenekülni. Dr. Marshall Lang bevallá, hogy a skót egyházak nem becsülték fel annyira ir testvéröket, a mennyire azt tenniök kellett volna, de biztosra veszi, hogy most már ebben a tekintetben megváltoznak a körülmények.

A romanizmus az Egyesült Államokban, ez volt a tárgya egy rendkívül tartalmas és érdekes felolvasásnak, melyet Dr. Pomeroy tartott Clevelandből, Ohio államból. — Az előadó szerint 250 millió dollárnyi világi vagyonnal rendelkezik az Egyesült Államokban a római katolikus egyház és e roppant vagyonon felül van 87 kollegiuma és 22 theologiai seminariuma. Van elég dicsvágya arra is, hogy egykor még meg fogja hódítani Amerikát. És mégis visszautasíthatatlanul be lehet bizonyítani, hogy a római katolikus egyház Északamerikában egyáltalában nem növekszik azon arányban, mint a protestantizmus, a hogy pedig azt az Irhonból való tömeges bevándorlásból következtetni lehetne. Azon hat és félmillió római katolikus helyett, kik ma ott laknak, 16 milliónak kellene ott lakni. Szaporodásuk legfentebb hatodrésze annak, a mit a bevándorlás számarányában várni lehetne. „A mi amerikai levegőnkben, mondá a felolvasó, bárhogy bizonyítgassák is az ellenkezőt, a papizmus növénye nem élhet meg. A roma-

nismus az Egyesült Államokra nézve nem lehet veszélyes, legfentebb nyugalmát töri meg." Dr. Burns Halifaxból ez cím alatt olvasott egy tanulmányt: „a romanismus Kanadában” Számok tekintetében a romanismus áll ottan elől, utána a methodismus, ez után a presbyterianismus és végül az episkopális egyház jő. Érintette a felolvasás a kanadai francia uralom történetét és azután, hogy az angolok meghagyták a római katolikus egyházat teljes épségében, tökéletes függetlenségében, a klérikalís jogok ma még nagyobb erővel fentartatván ott, mint a francia uralom alatt. Beszélte az ott folytatott különböző missiói munkákról s nagy sikert remélt azoktól. Ezen tárgy körül az utolsó felolvasást Dr. Patterson R. M. tartotta Philadelphiből ily czimen: „a ritualismus újraéledéséből a protestantismusra háramló veszély,” élesen kritizálván minden, a ritualismusra való hajlandóságot, mely pedig minden egyházban meglátszik. Mint hátrább ki fog tűnni, e felolvasás élénk beszélgetésre nyújtott egy későbbi gyűlésen alkalmat.

Julius 1-én újra a missiói egyesülés nagy thémájáról tanácskozott a gyűlés. Letárgyaltatván előbb a genfi szabad evangélikus egyház kérvénye, melyben a presbyteri egyesületbe fölvetelért folyamodik és e kérelem a ház egyhangu határozatával megadatván, két bizottság neveztetett ki, egy európai és egy amerikai, azon megbízással, hogy vizsgálja meg, mennyiben vihető ki a presbyteri egyházak egyesülése a külmissiói mezőn. Dr. Murray Mitchell jelenté, hogy a skót állam- és szabadegyház örvendezve fogadnák az együttműködés eszméjét, míg a skót egyesült presbyteriek azt ajánlják, hogy e három egyház működése következtében áttértek, egy-egy kerületben alakulnának össze egy benszülöttekből álló presbyteri egyházba. Az angol és az ir presbyteri egyházak ugyancsak ilyen értelemben nyilatkoztak. Ugyancsak Dr. Murray Mitchell jelenté, hogy Japánban már egyesült három presbyteri egyház és nem sokára egy negyedik is hozzájuk csatlakozik. Az uj-hebridekbéli missiót nyolcz különböző presbyteri testület tartja fenn. Trinidadban szintén történt már valami az egyesülés ügyében. Jövendőre három nagy elvnek kell irányozni e mozgalmakat, u. m. az önkormányzás, az önszegélyezés és az önerőből való terjeszkedés elveinek. Olvasatott Dr. Leighton Wilsonnak, az amerikai egyház külmissiói titkárnak értekezése, melyben azt sürgeti, hogy a missionáriusok ne legyenek tagjai a benszülöttek presbyteriumainak (egyházmegyéinek), hanem hagyják ezeket magokra dolgaik végezésében. Swanson khinai missionárius azt bizonyítgató, hogy az amoyi presbyterium volt első gyümölcse azon mozgalomnak, mely a külmissiói mezőn egyesülésre tört s elmondta, hogy mily nemes munkát végzett e presbyterium 21 év alatt a missiói ügy előmozdítása körül. Dr. Smith Tamás Edinburghból ellene szólott azon véleménynek, mely a missionáriusokat ki akarja rekeszteni a presbyteriumokból. Kenneth Macdonald Kalkuttából az Indiában folyó missiói munkákról beszélván, elmondá, hogy az ott működő nagyszámu különböző presbyteri egyházak mindnyájan vágyakoznak az egyesülésre, hogy együvé gyűlve munkálhassák közös dolgaikat. Sajnálkozását fejezte ki a fölött, hogy a missiók nem rendelkeznek presbyteri szellemű irodalommal, tehát oly tényezővel, melyet a többi egyházak nagyon igénybe szoktak venni. Az egyesülés vallásos türe-

lemre és szabadságra vezetne, melyekre pedig nagy szükségök van. Figyelemreméltó beszédek intéztek még a gyűléshez Dr. Chamberlain Madrasból, Dr. Orr Antrimból, Dr. Hays Coloradóból, Dr. Moore Texasból és végül Calderwood tanár, kinek azon indítványa, hogy a presbyteri rendszer szerint élő benszülött egyházaknak adassék önkormányzási és önfejlesztési jog, elfogadtatván, egyszersmind bizottság is neveztetett ki oly czélra, hogy tegyen meg mindent a hit-szónokok és áttértek üldözése megszüntetésének érdekében.

E nagyfontosságú ügy letárgyalása után egy kevésbé fontos, de az egyetemes presbyteri gyűlések iránti érdeklődés fentartására igen lényegesen szükséges indítvány tette Dr. Hutton, paisleyi lelkész abban, hogy a jövő gyűlések alkalmával nagyobb tért, több időt kell engedni a felolvasások kritizálására. Különben ebben a tekintetben már tökéletesedett a gyűlési szervezet, a mennyiben a philadelphiai gyűlésen 69 felolvasást tartottak, míg a belfasti gyűlésen e szám 25 százalékkal alászállott.

Croil Jakab montreali presbyter „a presbyteri hivatalról” olvasott, előadván, hogy a presbyterek először csaknem minden református egyházban évről-évre választattak, míg most a legtöbb presbyteri egyházban a divitamentum tart hivataloskodások. Hozzávetőleg számítva, a presbyteri szervezetű egyházak véneinek száma nem kevesebb, mint 100,000. Croil és a vele együtt e kérdés ügyében dolgozó bizottság azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy eljött az idő, melyben az egyházvéneket magasabb niveaura kell emelni bizonyos oktatás által, mely hivataloknak kielégítőbb módon betöltésére képesítené őket; e végből indítványba tették, hogy a presbyteriumok (egyházmegyék) alkalmilag rendezzenek felolvasásokat a presbyterianismus megkülönböztető elveiről és az egyházfigyelemről. Chancelior belfasti tanár „az egyházvének minősítéséről és kötelességeiről” olvasott, melyben azt fejtegette főleg, hogy milyen az egyházvén társadalmi állása. Dr. Munro Gibson Londouból „a világiaknak az egyházi munkálatokban való segítségéről, a diakonusok és az asszonyok idevágó munkájáról” olvasott. A munka korában élünk. A világiaknak segiteniök kell, e szót amerikai értelmében bevén, hol az Egyesült Államokban a szolgálókat „segítség” névvel nevezik, érzelmeikre való kimelő tekintetből, de a kiknek azért minden munkát végezniök kell. A lelkészek engedjenek helyet a világiaknak, de arra ügyeljenek föl, hogy jól végezzék ezek a munkát. Dr. Gibson megérinté azon eszmét, hogy jogot kellene az asszonyoknak adni a tanításra, de tartózkodott nyiltan kimondani, hogy milyen körben szeretné ő ezt létesíteni. Óhajtaná, hogy minden theologiai iskolában képeznének evangélistákat és hogy visszaállítanák az egyházak a diakonissai hivatalt. Dr. Patterson R. M. Philadelphiből elmondá, hogy Amerika északi részeiben az egyházvéneket a nagy egyházi gyűlések elnöki székeibe is beültetik, mert például a cumberlandi presbyteri egyház ez évi moderatora is egyházvén. Balfour, edinburghi presbyter szerint egy egyházvén előtt igen magas eszménynek kell lebegnie, de nem ugyanazon munkát kell mindenikre bizni, mert minden ember más és más adományokkal rendelkezik.

Csiky Lajos.

(Folyt. köv.)

Különfélék.

Egyetemes konvent, a magyarországi ev. ref. egyházban folyó evi november hó 17-én veendi kezdetét Budapesten; főtárgyai: az országos közalapból segélyosztás és a középiskolák államsegélyezésének fontos kérdése. Azon konventi bizottság, mely ez utóbbi tárgyban javaslat készítésével van megbízva, tanácskozása t már november 15-én meg fogja kezdeni ugyancsak Budapesten.

Isztván termékek: Tapasztalati lélektan, írta Dr. Öreg János. Nyomatott Nagy-Körösön 1884. 8-adrét, 78 lap. Ára 80 kr. Kapható a szerzőnél Debreczenben. E jeles mű értékét legjobban emeli, a mellett legerősebb bizonyíték azon tapasztalati tény, hogy eddigelé mintegy 12 tanintézetben — gymnasium és tanítóképezde — van már kézikönyvvül használatba véve.

Zwingli Ulrich élete és reformatori működése. Születésének négyszázados emlékére írta Dr. Márk Ferencz fekete-nyarmati ref. lelkipásztor. Budapest, 1884. E mű — a mint az előszóban szerző kijelenti — Koenig R. budapesti ref. lelkész szivesége folytán látott napvilágot, ajánlva van Balogh Ferencz urnak, a debreczeni ref. főiskola hittanárának a hálás tanítvány. — Szerző a tiszteletdíjat, melyt e műve után nyer, a debreczeni főiskolánál egy Zwingli alap létesítésére ajánlotta fel, oly célból, hogy annak kamatából évente két ö y theologus ifju jutalmazásuk, ki az egyház őr-ténelem mezején előszeretettel buvárkodik. Ugy belbecsért, mint a háas kegyeletért és a szép célért egyaránt méltó e művecske a pártolásra.

Emlékszó és ima, melyet néhai Szentandrási Pál fitanító sírkövének leállítására alkalmából Mezőberényben 1884. augusztus 17-én írt és mondott Nagy Károly ev. ref. segédlelkész. Ára 20 kr. B.-Gyula 1884. A tiszta jövedelem a m.-berényi ev. ref. egyház orgona alapjára fog adadni.

Protestáns temetési éneklár. Végtelen örömmre szolgál annak tudato, hogy énekügyünk egén, egy eddig ismeretlen csillag feltűnését jelezhetem. E csillag neve Stiglicz Albert nagybányai ref. énekvezér-organista s leánytanító, kinek legközelebbi ily című műve jelent meg: „Protestáns temetési éneklár.“

E jó irányu dolgozatot átvizsgálván, engemet valóban meglepett, mert annak mind tartalmát, mind a tartalom helyes beosztását tekintve, — az a szerzőnek kiváló szorgalmáról, egyszerűségéről és szakképességéről tesz tanúbizonyságot.

Vajna minél több ily buzgó s az énekügy iránt ily lelkesen gondolkozni tudó munkásai lennének felekezeti k-nek! — A „Protestáns temetési éneklár“ ott, hol a felekezeti helyi szokások, a temetéséknél s némely funkcióknál ugy szólván a régiek maradtak, végtelen előnyére szolgál az illetőknek; ott pedig, hol a temetési módszer kivétele előhaladottabb irányu, e könyv az énekléssel foglalkozóknak tanulmány tárgyul szolgálhat. — Felkérem tehát a felekezet minden jóra való s emelkedettebb nézetű hivatalnokait, hogy e művet szerezzék meg s ez által a szerzőt pártolni sziveskedjenek, hogy ennek fővetkeztében fokoztassék énekügy körüli buzgalma s tevékenysége továbbra

is; mert korunkban s jelen viszonyok közt, a felekezetnek szüksége van hű munkásokra.

A szerző pedig fogadja elismerésemet, s legyen továbbra is hű munkása az énekügynek! — Kelt Sárospatakon, 1884. szeptember 15. — Ivánka Sámuel, főiskolai nyug. ének- és zenetanár.

A tiszántúli ev. ref. egyházkerület az általa kiadandó tankönyvek főbizománnyosságát, a jóhirű és tevékeny debreczeni könyváros és kiadó ifj. Csáthy Károlyra ruházta. — Minden az egyházkerületnél megjelent mű egyedül általa szerezhető meg.

Tartalom: Tanári székfoglaló értekezésből mutatvány. — Rövid észrevétel a tiszántúli egyházkerületi segédlelkészek ügyében közzétett esperesi javaslatához. Márk Ferencz. — Vandrák András emlékezete. Kósa Barna. — Budapesti lelkészválasztás. N—y K—y. — Külföld. Csiky Lajos. — Különfélék. — Hirdetés.

Felelős szerkesztő: Tóth Sámuel. Szerkesztő társak: Békési Gyula, Gécsi Károly.

HIRDETÉS.

Pályázat

a békésbányai ref. egyházmegyébe kebelezett békési ref. egyház egyik lelkészi állomására.

Évi fizetés:

1. 155 frt 40 kr készpénzben, az egyház pénztárából évnegyedenként kiszolgáltatva.

(25 éves lelkipásztorkodás után, káplántartási átalány 60 frt.)

2. 40 hektoliter és 50 liter gyült, de megrostált buza az egyház magtárából.

3. 40 hektoliter és 59 liter árpa ugyancsak az egyház magtárából.

4. 100 osztályozott hold föld két tagban. Ezen földeket a lelkész maga mivelteti, közterheit és adóit az egyház viseli.

5. 6 öl kemény tüzifa.

6. Az egyházkerület által megállapított stóla s kiadvényokért járó díjj.

7. Tisztességes lakás, évenkénti meszeltetéssel.

Lelkek száma 19,000.

Az egyház a tiszántúli egyházkerületben 1-ső osztályu.

Pályázati kérvények az 1884. év november 5-dik napjáig, Szabó János békésbányai ref. egyházmegyei espereshez Körös-Tarcsára, — Békésmegye — küldendők.

Debreczen, 1884. október 2.

Révész Bálint,
püspök.